

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

srpen 2013

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, recepty, tipy na odbornou literaturu i beletrii, zdravý životní styl, náměty na tvořivé činnosti, poezie.

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem
Základní organizace ČSOP Strakonice
CEGV Cassiopeia Strakonice

Vážení čtenáři,

jsme rádi, že jste si i v průběhu srpna udělali čas na náš Kompost. Snažili jsme se pro vás přinést dostatek nových informací i v měsíci, kdy se sami snažíme odpočinout od tlaku pracovních povinností. Přesto jsme v průběhu července pracovali na jedné

Z obsahu tohoto čísla:

Jak bylo na PP Sedlina a Pastvina?...	2
Jaká byla letos netýkavka?.....	2
Krtek blízko nás.....	2
Matka příroda.....	3
Ochrana přírody - 4. díl - V paneláku	3
Stromy běžné a zajímavé? - XVII.....	4
Veget na pokračování - 18. díl.....	5
Květinové variace u Lidlu.....	6
Sveřep stoklasa.....	7
O řece pod Slaníkem.....	8
Rybník Velká Kuš.....	8
V. Javořícká a příběh z Vodňanska...	10
Třešně, Pepánek nezdara a.....	11
Tobiáš Lolness a Stínčino tajemství..	12
Perličky z pobočky.....	12
Zatoulánek ve své nové rodině - Sítá	13
Slavný vůz a slavní lidé.....	13
Začátek a konec polehouna.....	13
Levná plnohodnotná jídla.....	14

z nich, která je pro nás vysloveně příjemná a prestižní. Mám na mysli výstavu „Pobočka - Ekoporadna - Kompost“. Jejím cílem je shrnout naše dřívější i současné působení na adrese Husova 380. Ze všech sil jsme se do ní snažili zakomponovat i to, co není na první pohled z naší činnosti patrné, nebo co z ní naopak vyplynulo a rádi bychom se tím pochlubili. Budeme potěšeni, pokud na výstavu ve vstupních prostorách hradu v průběhu srpna zavítáte a pak nám dáte vědět, jak se vám líbila.

Stejně jako nám vám možná na mysli vytanou další nápady, které by se daly v rámci naší činnosti realizovat, až bude zbývat kapacita. Nebo právě s vaší pomocí budeme moci některý z nich uskutečnit.

Přelom léta a podzimu je možná ideálním obdobím pro jejich přípravu. Se začátkem podzimu se vrhneme rovnýma nohama do pravidelných akcí, typických pro zimní sezónu, a bude poměrně obtížné hledat za provozu další rezervy.

Na závěr naše obvyklá prosba: pomozte nám rozšířit řady čtenářů Kompostu jeho rozesláním dále nebo jeho šířením v papírové podobě. Třeba právě tak se podaří vdechnout život nějakému novému nápadu, který by stál za to.

Váš Kompost.

Foto -jj-

Ohlédnutí

Jak bylo na PP Sedlina a PP Pastvina u Přeštic?

Brigádníci byli nasazeni. Tak by bylo možno stručně charakterizovat naši nedávnou dobrovolnickou práci s mojí manželkou na PP Sedlina dne 8. 7. 2013. Vyrázili jsme na tuto lokalitu, abychom mimo plán pomohli vstavačům bledým (*Orchis pallens*) od útlaku okolního rostlinstva. Zejména ostružiníku a maliníku. Zmiňované vstavače se mají k světu. Moc jich sice na jaře nevykvetlo, ale jednotlivé rostlinky přežívají. Mimo jiné jsme se setkali s liškou obecnou a potěšila nás i zpáteční cesta. Jeli jsme na kole okolím Domanic, kdy jsme kromě migrujících ropušek mohli obdivovat vanilkově voňavý kruštík tmavočervený (*Epipactis atrorubrus*).

Dne 17. 7. 2013 to bylo s účastí na brigádě na PP Pastvina u Přeštic lepší. Kromě tří členů naší ZO 20/01 ČSOP Strakonice přišli i tři nečleni. Naše navýšené pracovní síly jsme hned využili k rozšířenému ručnímu trhání invazní třtiny křovištní na dně lomu a hlavně k odstranění nepříjemně se šířící komonice bílé. Závěr brigády byl po uskladnění „zelené hmoty“ zakončen třešňobraním v aleji u Slaníku. -vh-

Ohlédnutí doslovné - PP Sedlina a vrch Zbuš, foto -vh-

Jaká byla letos netýkavka?

Hojná, statná, odolná... Mšicemi napadená až těsně před vysemeněním, a navíc jen na několika málo místech. Na začátku června, kdy jsme s jejím vytrháváním začali, bylo po studených jarních dnech všechno ještě trochu opožděné, ale protože byly i deště a několik hodně horkých dní, museli jsme na stejné lokality ještě v červenci znovu. I na krásně vypletých místech jsme totiž nacházeli nové vzrostlé exempláře. K údajům o odpracovaných hodinách, uvedeným v minulém čísle, tedy připsuji ještě další: 1x ve dvou práce na Kuřidle, 1 x ve čtyřech a pak ještě ve dvou na Kalvárii (neboli Zellerinově stráni).

Ráda bych uvedla i jména našich pomocníků, protože jsme jim za jejich práci opravdu vděční. Kromě mě a Vildy se letos zapojila i Zdeňka Jankovcová, Marie Křápková, Dana Bošková, Petra Novotná a Věra Landsingerová. Z dětí si nejzdatněji počínali kluci Novotných – Jonáš a Martin. Všem moc děkujeme.

Na závěr ještě drobná zajímavost: semínka netýkavky mají příjemnou oříškovou chuť. Vím to proto, že k mým oblíbeným způsobům potírání tohoto invazního plevelu patří i popásání na něm. Přijdu-li k rostlinám ve chvíli, kdy se už chystají vysemenit, není radno na ně jen tak sahat. Chytím tedy ty nejzralejší tobolek tak, aby svůj obsah vystřelily do mých dlaní, no a pak si pochutnám, i když je toho jen maličko. Samozřejmě ale ještě lepší je zvládat dobrovolnické práce včas, do začátku prázdnin. -ah-

Překopávky

Krtek blízko nás

Není to tak dávno, co jsem se bavil s jednou kamarádkou, která si stěžovala na osadníky své zahrady. Jedním z nich byl i malý, leč dovedný černý krtek. Krtek obecný (*Talpa europaea*) žije skutečně blízko nás. Tedy těch z nás, kteří mají co do činění s půdou v podobě zahrádky. Ale to neznamená, že se s ním nemůžeme setkat ve volné krajině. Údolí Otavy u Strakonice je plné krtin a zvláště na jaře se krtek činí, takže je dobře poznat, kde žije. Ale jak jsem již napsal, na zahrádkách a trávnících je často nevídaným hostem. Je to pro jeho důlní činnost, kdy jako hmyzožravec celý den aktivně pátrá po žížalách, měkkýších a hmyzu v půdě. Velice mu k tomu slouží jeho citlivý rypáček a čich. Očka má krtek jako tmavé špendlíčky a moc je nepoužívá. Jeho přední nohy jsou mohutné. Hrabe jimi půdu a vytlačuje ji ven na povrch. Tak vznikají krtiny.

Pohybuje se v hloubce od několika cm do půl metru a jeho chodby mohou být dlouhé přes 50 m. Aktivní samečkové při hledání samičky překročí i vzdálenost 100 metrů. Krtek dovede s potravou i šetřit, třebaže jí spotřebuje denně až 100 g. V době hojnosti dokáže zejména červy paralyzovat

Krtek obecný v Bavorově, foto -vh-

krtek nevědomky škodí svým rytím, tak jej chytit, odnést několik stovek metrů dál na podobné stanoviště a tam pustit. Mimochodem krtek velmi dobře plave, takže překonat drobnou vodní plochu pro něj není problém. Vyfotografovaný krtek byl zastížen při zdolávání železničního svršku.

Ještě dva odkazy na zajímavé filmy: [zde](#) a [zde](#). -vh-

šikovným nakousnutím nervové uzliny, a tak žízala přežívá jako živá zásobárna potravy. Hnízdo si krtek staví od března do června. Samička je březí zhruba 40 dní a rodí 2 až 6 mláďat. Ta prohlédnou po 3 týdnech a v 5 týdnech již poprvé opouštějí hnízdo. Okolo něj se zdržují po dobu několika týdnů, než je rodiče vyženou, protože o potravu je obecně nouze. Jejich aktivita je proto denní i noční. Nezřídka musí mladí krtkové putovat po okolí svého rodiště a pak se stávají kořistí pro predátory. Hodně krtků uhynie během prvních dvou let života, případně dožijí 5 let. Predátory se stávají kočky, psi nebo kuny.

O krtcích, kromě populárního kresleného seriálu s postavíčkou od Zdeňka Milera, byly natočeny velmi pěkné filmy, které případným zájemcům přiblíží způsob jejich života. Nepíši záměrně více, co s krtkem dělat na zahradě. Osobně se přikláním k rozhodnutí být trpělivý, a pokud kr-

Matka příroda

Jaký je rozdíl mezi výletem „obyčejným“ a přírodovědným? Na první pohled skoro žádný, jenom se chodí pomaleji a pozornost je zaměřená i na detaily. To je to pověstné „botanické tempo“, které klasické turisty obvykle nudí. Někteří si přecejenom začnou všimát a jsou překvapeni, co všechno lze v každé louži nebo někde na mezi objevit. Někdo vyřeší situaci tak, že jde napřed a počká na ostatní někde na lavičce, se svačinou a rozloženou mapou. Někdo si řekne, že bude chodit jen s pravými turisty - a přidá se ke KČT nebo jiné podobné organizaci, kterých je u nás nepřeberně.

Je vůbec nutné o přírodě něco vědět? K čemu je dobré například rozeznávat jednotlivé druhy rostlin a živočichů? Jak se zdá, je to podobné jako se vztahy mezi lidmi – můžeme mít rádi kohokoliv, i úplně neznámé osoby, ale úplně jiný poměr máme obvykle k těm, koho umíme pojmenovat, koho poznáme mezi ostatními. Už jsme s ním někdy mluvili, slyšeli jsme nějaký jeho příběh, víme, s kým kamarádí... A ještě bližší vztah máme k našim příbuzným, i když se jim často musíme víc a obtížněji přizpůsobovat. Můžeme se rozhodnout, že přírodu nepotřebujeme, tak jako se dospívající děti na čas distancují od rodičů. Ale vztah zůstává. Matka příroda je trpělivá jako každá matka, nechá si ubližovat víc, než si vůbec všimáme, ale prospívá jí, když se k ní dovedeme s úctou vrátet. Prospívá to i nám, tak jak to v dobré rodině má být. -ah-

Foto -ah-

Ochrana přírody – 4. díl – V paneláku

I když dnešní díl bude zprvu vyznívat trochu bizarně, dají se vysledovat v této oblasti také zajímavé souvislosti. V první řadě – bydlení v panelovém domě je tím nejekologičtějším způsobem bydlení, které dnešní doba nabízí. Je nejméně energeticky náročné, jedná se o bydlení s nejmenším zábohem pozemků a díky umístění poblíž městských center nevyžaduje většinou příliš velké přesuny obyvatel dopravními prostředky.

Další energetické úspory

Velká část panelové zástavby už prošla procesem zateplování. S odstupem doby vyplavaly na povrch některé slabiny, které ho doprovázely. To je ale jiné téma. V dnešní době už je možné se z těchto chyb poučit a navíc využít institucí, které mají bezplatné poradenství v tomto odvětví přímo v popisu práce. V tomto oboru jej zajišťuje v našem regionu např. [Energy Centre](#) v Českých Budějovicích. Každopádně bychom si neměli nechat radit od podniku, který na vyšší energetické náročnosti paneláku přímo profituje – od teplárny (jak tomu v mnoha případech bývá). Tyto zále-

žitosti mohou narazit na neinformovanou nebo zmanipulovanou samosprávu domu. Jedinou šancí je pak poskytnutí relevantních dat ve spolupráci se zmíněnou organizací, případně přímá infiltrace do samosprávy. Pokud proti sobě stojí dvě skupiny obyvatel opačného názoru, můžeme se pokusit jim danou záležitost v klidu každému zvlášť vysvětlit. Spory na schůzích většinou nemají valný výsledek. Pokud obyvatelstvo domu tvoří převážně vzdělaní a novým myšlenkám otevření lidé, je také možno zauvažovat o některých alternativních zdrojích energie pro panelový dům, což nám pomůže snížit závislost na fosilních zdrojích, jejichž cena bude do budoucna vzrůstat těžko předvídatelným způsobem. Více např. [zde](#).

Okolí domu a zeleň

Pozemek v bezprostředním okolí domu může patřit městu, v případě vlastnického podílu na domu všem obyvatelům. V mnoha případech berou péči o něj do ruky samotní obyvatelé, i když se nejedná o pozemek v jejich vlastnictví. Po dohodě s MÚ je to samozřejmě možné a získáme tak možnost do určité míry přetvářet nejbližší okolí našeho bydliště. Větší péstební zásahy bychom měli konzultovat s Odborem životního prostředí MÚ, který nám může krom cenných rad poskytnout i samotný péstební materiál. Ostatní zásady už pak vyplývají z principů, které byly rozebírány v minulém díle tohoto seriálu o zahradách v [č. 7/2013](#). Do sporů se ekologicky smýšlející člověk může s ostatními obyvateli domu dostat v případech dřevin, rostoucích v blízkosti domu. Jedná se o dost výbušné téma, neboť v těchto sporech můžeme stát proti člověku, který je přesvědčen o škodlivosti a nebezpečnosti konkrétního stromu (padajícími větvemi, stíněním, ale i údajnou prašností atd.). Pokud můžeme racionálním pohledem veškerá potenciální nebezpečí vyvrátit a přesto je část obyvatel domu neoblomná, nezbyvá než celou záležitost předat příslušnému orgánu (v tomto případě Odboru životního prostředí – pokud má dřevina nebo keřový porost parametry, které vyžadují proces povolování – více [zde](#)). Ve Strakonících jsou tyto spory řešeny většinou kompromisem, který se snaží zohlednit hodnotu, kvalitu a ekologický význam zeleně. V ostatních městech záleží na zkušenostech s konkrétními pracovníky, pokud si nejsme jisti korektností postupu, můžeme využít vyšší instance. S MÚ můžeme konzultovat i podobu a požadavky na výsadbu zeleně nově.

Strakonice od severu s částí panelové zástavby, foto -jj-

Život na balkóně

Balkón je jedním z mála míst v bytě panelového domu, které může vytvářet pomyslné spojení s okolní krajinou. Je pravděpodobné, že se náš balkón pokusí osídlit jedinec či jedinci živočišné říše. Pokud je to v našich silách a možnostech, měli bychom se snažit takovou návštěvu uvítat, případně strpět. Někteří živočichové, zejména ptáci, rádi využívají stavebních specifik panelového domu pro své zahnízdění. O některých už jsme v Kompostu psali (rorýsi - [č. 5/2012](#), jiříčky [č. 7/2012](#) nebo poštolky - [č. 3/2013](#)). Balkón mohou někteří z nich využívat i jako přechodné útočiště. Instalací krmítka pomůžeme zejména zpěvným ptákům lépe přečkat náročné zimní období v městském prostředí (více informací v [č. 1/2013](#)). I v případě, že nevlastníme zahrádku, může balkón tuto roli z menší části suplovat. Některé z plodin nenáročných na prostor a substrát tvoří dobré výsledky i v těchto omezených podmínkách – návod např. [zde](#). Prostor můžeme využít např. i instalací některého z typu kompostérů (otočný kompostér, vermikompostér), případně nádoby pro sběr a následný odvoz a zpracování bioodpadu.

Postupy a nápady, související s užíváním bytu a činnostmi v domácnosti - to vše si rozebereme v některém z budoucích dílů našeho seriálu. *-jj-*

Stromy běžné a zajímavé? - XVII.

„Stromy pěstěné i divoké“ a pro potěchu.

Třešeň ptačí (*Prunus avium*)

Když jsem přemýšlel, který ze stromů zvolit pro následující měsíc, nemohl jsem se dlouho rozhodnout. Druhů je hodně, ale vybrat vždy ten, který by měl vztah k popisovanému období, je někdy těžké. Nakonec jsem zvolil třešeň. Jsem si vědom, že mně hrozí zabřednutí do její kultivarové problematiky, a tak se toho budu snažit vystříhat.

Ono totiž potkat ve volné přírodě třešeň ptačí není tak těžké. Je okolo nás všude, vydáme-li se na Kuřidlo, Ryšovy, k Blatskému rybníku nebo do okolí Řepice či Slaníku. Roste jak ojediněle, tak zapomenutě ve smíšených lesích. Často ji najdeme na místech s rudérálním porostem, blízko vlhka. Ale občas i na sušších stanovištích, která spíše prospívají starším stromům. Jedná se o krátkověký strom, dožívající se zhruba 100 let. Pro lidi jsou její plody – drobné peckovice vcelku nezajímavé, ale pro ptactvo se stávají občas pravým

**Třešňová alej od Písecké silnice ke Slaníku,
foto -vh-**

Škumpa sama o sobě roste v našich přírodních podmínkách dobře. Kde je světlo a trochu vlhko, daří se jí. Její lichožpeřené listy a plstnaté větvičky působí ozdobně a dojem je ještě umocněn na podzim, kdy se strom rozsvítí sytými červenými a žlutými barvami. Někdy na přelomu podzimu a zimy škumpa upustí své oříšky umístěné v červených latách. A pak se z nich začne množit.

Původem je škumpa očetná z východní části Severní Ameriky, a tak je jí u nás dobře. Dokáže se šířit jako invazní dřevina. Toho si můžeme všimnout mezi železničním nádražím a parkem ve Strakonících. Také pro jinou z jejích vlastností je dobré tuto dřevinu hlídat. Pro lidi mající alergii může být jednou z příčin jejich těžkých stavů. Ale jako snad každá dřevina má i pozitivní vlastnosti. Její listy mají vysoký obsah tříslovin a používají se v koželužnictví, barvířství a kosmetickém průmyslu. Kromě zmiňované lokality je možno vidět pěknou, ale prořezávanou škumpu očetnou v ulici Tržní. Další je v Čelakovského ulici nedaleko městských hradeb. -vh-

Použitá literatura:

POKORNÝ, Jaromír a kol.: Stromy, Aventinum, 1998

požehnáním. Také její dřevo se nechá použít pro hezkou barvu v nábytkářství a uvádí se, že ve starověku byla váženým stromem, který dal základ mnoha kulturním ovocným sortám. Snad už pro jednotlivé body uvedené v textu bychom si měli vážít sadařské práce našich předků, kteří třešeň hojně používali jako užitkový strom ve volné krajině.

V naší blízkosti nalezneme torzo aleje například při silnici Písecké ke Slaníku. Zde je několik třešní, které, třebaže jsou nevhodně ořezané, každoročně plodí. Mnozí z blízkých obyvatel Strakoníc a okolí sem rádi chodí trhat. Stejná je situace při Radomyšlské silnici u odbočky do Droužetic. Velmi pěkné staré stromy najdeme při polní cestě od Hoslovického mlýna k Radešovu. Ochuzeni nezůstanou ani obyvatelé Strakoníc jdoucí od kruhového objezdu na Písecké ulici k autobusovému nádraží. Snad jen ještě malou poznámku ke starým třešním: jejich různě otlučené a olámané kmeny slouží jako doupné stromy a jsou i přirozeným úkrytem pro broučí faunu.

Škumpa očetná (*Rhus typhina*)

Šetřil jsem si popis tohoto stromu původně na zimu. Je stromem natolik typickým, že je možno jej poznat snadno i bez listů. Ale když jsem sekal zahradu a díval se po okolních pozemcích, všiml jsem si, jak škumpa vystrkuje své pomyslné růžky ze země. Přišel její čas množení a s ním i možnost určitého lidského soucítění a otázky, kam s ní. Mladých stromečků škumpy je lidem líto, a tak je občas ponechají růst jen tak nebo je i zasadí někam do svého okolí. Dokonce jsem viděl i zasazení škumpy v oblasti jedné přírodní památky na Sušicku.

**Škumpa očetná v Tržní ulici ve Strakonících,
foto -vh-**

Veget na pokračování – 18. díl – Jak a kde nakupovat

V dnešním pokračování seriálu se od rozvržení jídelníčku posuneme k ještě praktičtější části, kterou je nákup surovin. Osobně si myslím, že nákup pro stravu na rostlinném základě není o nic složitější ani náročnější (časově nebo finančně) než pro stravu „konvenční“. V minulých dílech jsem se to snažil na základě konkrétních příkladů dokázat. V mnoha ohledech a postupech si nákup a vaření naopak velmi zjednodušíme. Změníme sice zčásti místa nákupů, ale styl zůstává stejný. Samozřejmě, že čím komplexněji a promyšleněji budeme k plánování jídelníčku počínaje nákupem přistupovat, tím bude i výsledný „produkt“ lepší.

Suroviny pro stravu na rostlinném základě můžeme pomyslně rozdělit do dvou skupin. Suroviny klasické základní – obiloviny, luštěniny, zelenina, ovoce, ořechy... (společným jmenovatelem pro ně je skutečnost, že je možné je nakoupit i v běžné obchodní síti). Suroviny speciální – rostlinné alternativy živočišných potravin a ostatní „speciality“ racionální výživy (nejednodušší je pořídit je ve specializovaných obchodech zdravé výživy a dnes již některé z nich díky rozšiřování nabídky v běžné obchodní síti). S pokročilejšími znalostmi bychom si měli vystačit s první skupinou, ta druhá je rozšířením, usnadněním a zvyšuje se nám díky ní množství možností. Osobně si myslím, že je nejlepší

využít druhé skupiny jako doplnění té první a obě dvě vhodně kombinovat. Alternativy živočišných potravin nám dovolí přiblížit se při vaření „konvenční“ kuchyni a připravovat pokrmy, na které jsme byli zvyklí – tentokrát však ve zdravější variantě. Jsem přesvědčen, že touhle cestou se dá připravit rostlinná varianta prakticky všech známých jídel.

Osobně nejsem příliš velkým zastáncem vaření podle receptů. Při znalostech několika základních gastronomických postupů a fantazii při kombinování surovin vytvoříme nepřeberné množství zajímavých jídel. Proto se ani při nákupu nedržím předem daných seznamů. Snažím se, abych měl v zásobě co možná nejrozmanitější přehledku surovin (tak říkajíc od každého něco), aby se v každé chvíli dal vytvořit libovolný pokrm s řadou možností úprav. Zbytek ponechávám na aktuální nabídce, sezónnosti některých produktů, náladě atd.

Chlazené zboží v nabídce jednoho z obchodů zdravé výživy, foto -jj-

hledáte další inspiraci, vyhledejte rubriku Jedlý Kompost ve všech minulých číslech.

Na závěr jen pár ověřených tipů, které vám ušetří námahu, čas i peníze:

- nákup domácí pekárny se jeví jako jedna z nejlepších investic – při dnešních cenách pečiva, jejich složení a negativních dopadech výrobků z bílé mouky je skutečně tou nejlepší investicí do našeho zdraví kvalitní domácí celozrnný chléb. Při nákladech kolem 10 Kč si můžete sami spočítat návratnost takové investice. Výhody pro vaše zdraví s výživným, chemií nepromořeným pečivem s možností přidavku libovolných dalších surovin je nevyčísitelné.

- nákup konzervovaných luštěnin se zdá být život usnadňující a peníze šetřící záležitost. Opak je pravdou. Pokud je nakoupíme v klasické podobě, uvaříme je ve větším množství a uložíme do ledničky, případně do mrazáku k rychlému použití, ušetříme nejen peníze, ale i hory železného odpadu.

- klíčením zvětší některé luštěniny svůj objem až dvakrát, při jejich ceně a výživné hodnotě jsou bezkonkurenční potravinou
- vyšší investice do celozrnných potravin se určitě vyplatí. Nedostatek vlákniny je jedním z nejobavějších míst současného způsobu stravování a velmi přispívá k rozvoji některých civilizačních chorob. Celozrnné potraviny navíc díky bobtnavé vláknině více zasytí, nemusíme jich tedy spořádat takové množství.

- úzkostlivě šetřit na kvalitních potravinách je samozřejmě kontraproduktivní. Zdravotní komplikace (které způsobu stravování nebudou připisovány) se ve výsledku vždy velmi prodraží. Na druhou stranu můžeme sestavit jídelníček na rostlinném základě i daleko levněji než ten konvenční (s pomocí levných a přesto hodnotných surovin). Živočišné potraviny budou vždy přirozeně dražší, což plyne ze způsobu jejich „výroby“ a psali jsme o tom v [č. 7/2012](#). -jj-

Květinové variace na kruhovém objezdu u prodejny Lidl

V letošním roce se u kruhového objezdu před prodejnou Lidl objevila v záhonech pestrobarevná směs „lučního“ kvítí. Lidé doposud zvyklí na pravidelné letničkové výsadby muškátů, šalvějí či afrikánů, tvořené v základu dvěma až třemi barvami, se tomu podivují a zajímají se, co to vlastně na záhonech vidí. Vzhledem k množícím se a opakujícím se dotazům a reakcím (jak pozitivním, tak i negativním), bychom proto občanům města rádi poskytli více informací.

Foto Ondřej Feit

V rámci hledání nových cest v péči o veřejnou zeleň (v současné době jde zejména o snižování celkových nákladů a časové náročnosti na péči) oslovil Městský úřad Strakonice, odbor životního prostředí odborníky ze Zahradnické fakulty v Lednici na Moravě a pro letošní rok se zapojil do jejich výzkumného projektu, který se zabývá realizací letničkových záhonů metodou přímého výsevu. Jde o výsev speciálně sestavené směsi semen, tvořené různými druhy letniček tak, aby kompoziční efekt (barevnost směsi, délka kvetení směsi) byl co největší. Směs byla sestavena na zmiňované Zahradnické fakultě, Ústavu biotechniky zeleně, pod vedením doc. Ing. Tatiány Kuťkové, CSc., která se touto problematikou dlouhodobě zabývá. Praktickou realizací a následným hodnocením strakonických výsevů se pak zabývá doktorandka Ing. Kristýna Klasová.

Cílem tohoto výzkumu je ověřit v praxi doposud získané informace týkající se této problematiky. Kromě snížení celkových nákladů a časové náročnosti je u těchto typů záhonů pozitivním přínosem vizuální požitek evokující pestrobarevné rozkvetlé louky. Zároveň se realizací takovýchto směsí vytváří zajímavé biotopy poskytující úkryt a potravu drobným živočichům, zejména ze skupiny bezobratlých. Z hlediska biologické rozmanitosti tak můžeme říci, že tento typ květinového záhonu vítězí nad letničkovým záhonem klasického typu.

Město Strakonice je po zámku Kačina u Kutné Hory druhým subjektem v ČR, kde jsou přímé letničkové výsevy ve veřejné zeleni testovány. Výsev proběhl koncem měsíce dubna, nyní lze záhony vidět v plném květu. Na jednotlivých záhonech byly testovány různé způsoby založení záhonu, agrotechnických opatření či množství výsevu.

Bohužel musím zklamat všechny zájemce dotazující se na dostupnost osiva. Jde o výzkumný projekt, směs byla jako originál namíchána a navržena právě pro tento projekt a zatím není komerčně běžně dostupná. Prozradím alespoň k druhovému složení, že směs je tvořena ze spolehlivých druhů letniček – jako např. *Calendula officinalis*, *Eschscholzia californica*, *Linum grandiflorum*, *Zinnia elegans*, *Clarkia unguiculata*, *Tagetes tenuifolia*, a další.

Podobný výzkum, zaměřený na záhony trvalkové, probíhá ve spolupráci s průhonickým Výzkumným ústavem Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví. V areálu parčíku nad pivovarem na sídlišti Mír tak mohou občané města vidět v minulém roce založený, nízkonákladový trvalkový záhon, tvořený směsí trvalek s názvem „Tanec trav“, ale o tom někdy příště. **Ing. Ondřej Feit, OŽP Strakonice**

Foto Ondřej Feit

Sveřep stoklasa (*Bromus secalinus*)

Urodí-li se stoklasa, nají se sedlák i chasa. Urodí-li se metlice, nezobne si ani slepice.

Sveřep stoklasa – také zvaný sveřep žitný či sveřep obilný (*Bromus secalinu* L.) – je jednoletá ozimá tráva, vysoká až 120 cm.

Sveřep stoklasa, foto Radim Paulič

Patří mezi známé polní plevely. V minulosti to byl dosti hojný plevel ozimých obilovin – především žita. Od druhé poloviny 20. stol. začal však rapidně ustupovat v celé střední Evropě vlivem účinných agrotechnických postupů (masového používání herbicidů, dokonalé čistění osiva od nežádoucích příměsí). V současnosti je sveřep stoklasa kriticky ohroženým druhem v ČR, je znám pouze z několika málo lokalit.

Na Strakonicku rostl v minulosti stoklasa patrně roztroušeně v obilných polích, poslední záznamy o jeho výskytu jsou ze začátku 50. let 20. stol., a proto byl pokládán za vyhynulý druh pro květenou okolí Strakonice. V roce 2009 však byla překvapivě objevena velmi bohatá lokalita sveřepu stoklasy v pšeničném poli na vrchu Věno jižně od Radomyšle. V následujícím roce byla nalezena další lokalita v pšeničném poli jižně od Oseku a bohatá populace v poli severovýchodně od Domanic. Sveřep stoklasa se u Radomyšle i u

Domanic stále vyskytuje a jeho populace jsou velice bohaté – čítají stovky rostlin. Je však otázkou do budoucna, jestli tento vzácný plevel obilných polí poroste na Strakonicku i za několik let nebo zda opět z polí vymizí....

Ing. Radim Paulič, ZO ČSOP Strakonice

O řece pod Slaníkem - zastavení u Otavy 6.

Následující zastavení u Otavy snoubí starší vzpomínky a současnost míst, které se změnily.

Koncem minulého roku jsem přerušil volně běžící povídání o fauně a flóře vyskytující se v blízkosti řeky Otavy. Text byl volen jako mírně inspirativní pro začínající biology, ale i pro otřelé faunisty či floristy. Vráťím se tedy zpět k řece Otavě a začnu, kde jsem minulý rok skončil.

Myslím, že Slaník má dominanty tři. Jednou z nich je Slanická lípa, tyčící se nad obcí Slaník poblíž Božích muk. Zasažena byla snad v roce 1848. Druhá, méně známá, je skála nad řekou Otavou. A třetí je slanická pískovna, ale o té třeba příště. Nechci se ani dotknout slanických obyvatel, protože ve Slaníku samotném je mnoho pozoruhodných staveb a občanů. Pojednání o nich by zřejmě překročilo rámec tohoto článku a rovněž bych se pouštěl do tématu, které náleží osobám povolanějším.

Začneme se jmenovanou skálou. Ta se nalézá pod jedním ze slanických statků a vede po ní úzká pěšina podél zdi. Na jejím počátku je nádherný výhled na údolí řeky Otavy, prostorné louky, vzdálenou Hajskou a nedalekou PP Tůně u Hajské. Nelze opomenout ani kopeček Virotín se Sedlíkovicemi, a bohužel ani porost invazní netýkavky žlaznaté při říčním břehu. V ranních hodinách je na řece a v její blízkosti možno spatřit kromě domácí drůbeže volavku popelavou nebo čápa bílého. Vzácností není ani přelet ledňáčka říčního. Samotná skála je místy stroze suchá a v dobách, kdy ještě venkovským trávníkům vládly domácí husy a kachny, bývala pokryta mochnou a rozchodníkem. Rudimenty této květeny se tu a tam ještě zachovaly.

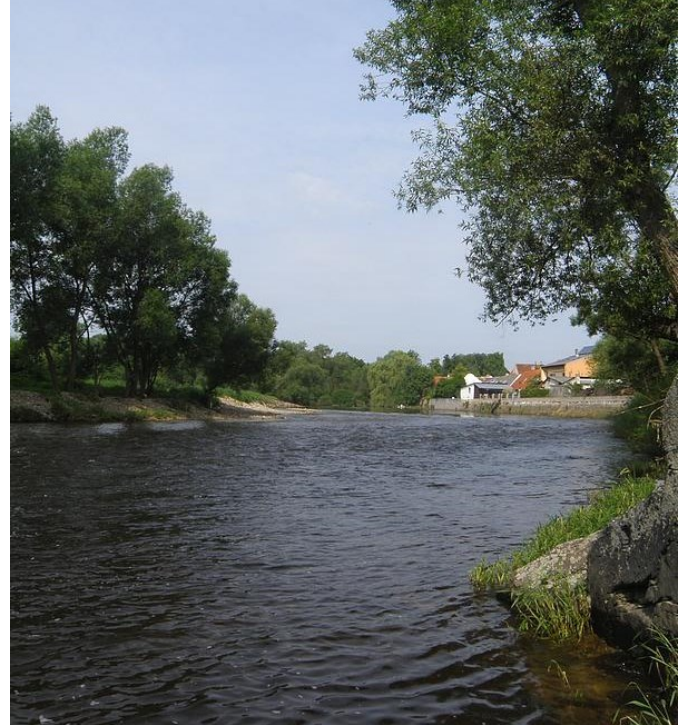
Na části skály vedoucí do vody je možno najít některé zástupce měkkýší fauny jako např. vlahovku narudlou, jantarku obecnou, páskovku keřovou ale i všude přítomného hlemýždě zahradního. Vlhčí partie jsou občas protkány květy slézu lesního. Řeka je zde silná, prudší, ale plynulá. Naproti této skále, kde se kdysi nalézala velká tůň, je dnes naplavenina písku mezi stromy a keři, a tak zaniklo jedno z míst, kde se nechali chytat líni, plotice, cejni, „protivní“ ježdíci a v době větší vody i kapříci. Zmizela tak také lokalita, kde se vyskytovali okružákovití a plovatkovití šneci.

Blyštivka rýhovaná - méně známý drobný měkkýš (3 - 4 mm), foto -vh-

pokud se tak rozhodneme, vyplatí se jít touto cestou necestou spíše na jaře nebo v zimě.

-vh-

Pohled na řeku Otavu pod Slanickou skálou, foto -vh-

Když pokračujeme po pěšině mezi stromy, dolů k řece, zajdeme do pobřežního stromoví složeného z vrb, akátů, jilmů, jasanů a olší. Břeh je většinou pokryt rostlinstvem milujícím vyšší přítomnost dusíku a vody. V rostlinstvu se setkáme s pavouky slídáky nebo uvidíme zajímavého lovčíka hajního. Dobré je podívat se pod naplavené dřevo. Mně se podařilo pod jedním najít a vyfotografovat potápníčka (*Laccophilus variegatus*) a pod jiným dva druhy měkkýšů: drobnou oblovku lesklou (*Cochlicopa lubrica*) s blyštivkou rýhovanou (*Perpolita hammonis*). Nad hlavou nám zazpívá pěnkava obecná a na pobřežních kamenech můžeme pozorovat konipase horského. Ve starých stromech se daří strakapoudu velkému, strace obecné, ale i drobnému budníčku menšímu. Skrze objektiv fotoaparátu jsem našel i nevšední sluněčko vojtěškové s předlouhým latinským názvem (*Subcoccinella vigintiquatuorpunctata*). Případné pokračování v chůzi podél řeky není již tak příjemné, a

Rybník Velká Kuš

Ze zpracovaného vstupního úkolu „Historie rybníků“ pro biologickou olympiádu 2012/2013, kategorie C, Johanka Vinšová, VIII.A ZŠ JAK Blatná (vybrala Eva Legátová)

Státní přírodní rezervace rybník Velká Kuš se nachází 8 km jižně od Lnář. Vybudován byl v 16. století Václavem Zmrzlíkem ze Svojšína. Rozlohou 52 ha je největším rybníkem na Lnářsku a druhým největším na Blatensku. Při normálním naplnění má 1 116 000 m³, maximální hloubka je 7 m, délka hráze 365 m. Na koruně hráze vede cesta lemována duby a borovicemi. Dále je do hráze vbudováno vypouštěcí zařízení, které se ovládá ručně z dřevěné budky. K vypouštění vody je v těle hráze trubka o délce 31 m. Betonový bezpečnostní přeliv je v nejnižším místě, (ale bez splavu a klenutého mostu, jaký bychom u velkého rybníka očekávali), postačující k svádění všech vod, které tuto oblast dosud postihly. Odvádí vodu do koryta, která pak teče přes balvany do rybníka Malá Kuš.

V roce 1952 tu objevili hnízdo kulíka písečného – poprvé ve střední Evropě.

Lesklá hladina zaujala malíře Josefa Hodka, který namaloval několik obrazů z hráze, odkud je krásný pohled ke smrkovým lesům. Velkou Kuš obdivovala spisovatelka Anna Marie Tilschová při výlovu, na který se zde byla podívat, a vybral si jej režisér Otakar Vávra pro několik scén ve filmu Proti všem. Profesionální i amatérští fotografové jsou jím také okouzleni.

Bohužel si tento velký rybník vyžádal dvě lidské oběti: 8. června 1677 se zde utopil myslivec Vojtěch z málského dvora a v dubnu 1950 tu utonul mladý rybníční hajný Karel Machovec z Bezděkova, když rozvážel vápenný prach za silného větru. Velké vlny se převálily přes okraj loďky a ta se potopila. Machovec byl dobrý plavec, ale přesto se nezachránil (na rozdíl od jeho pomocníka, který neuměl plavat, ale přidržel se dřevěného bidla).

Rybí obsádka je stejná jako u jiných rybníků na Lnářsku, tj. 90 % kapr, ostatní: lín, tolstolobík, amur, štika, candát, sumec, občas i síh maréna a síh peleď. Nenasazují se, ale jsou tam: okoun a tzv. běl (plotice, karas ...). Rybník je to průtočný. (Rybníky mohou být nebeské, obtočné a průtočné.)

Velká Kuš je jedním z tzv. komorových rybníků, což jsou rybníky, v nichž ryby přezimují. Komorové rybníky jsou hluboké, nepromrzají až na dno, a proto se do nich na podzim přelovují ryby z mělčích rybníků, v nichž by mohly zamrznout. U komorových rybníků jsou výstražné tabule zakazující bruslení. Přezimující ryby tvoří hejna a nad hejnem je vyšší teplota vody, která způsobí slabší vrstvu ledu, hrozící probořením, což není vidět. Rybník se vápní, stejně jako jiné rybníky. Loví se 1x za 2 roky. V poslední době se neletnil.

Na závěr vtip od pana Jana Kurze, jednatele Lnářského zámku: Jistý profesor - možná to byl jeden, který pracoval v hydrobiologické stanici u rybníka Velký Pálenec - zkoušel studenta: "Který je největší a nejkrásnější rybník na Lnářsku?" Student nevěděl, cosi zblekotal, ale profesor naň zařval: "Kuš!" Student si myslel, že má mlčet, tak zmlkl.

Použitá literatura:

SEKYRA, Jiří: Rybníky na Blatensku, Blatná, 2000.

Rybník Velká Kuš, foto Josef Legát

Pozvánky - srpen 2013

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Farmářské trhy

Pátek 2., 16., 30. 8. od 14 do 18:00, I. nádvoří strakonického hradu

Přijďte si o třech srpnových pátcích nakoupit čerstvé farmářské zboží cestou z práce nebo před odjezdem na víkend. Aktualizovaný seznam prodejců [zde](#). Všechny produkty s kontrolou původu a kvality.

Venčící návštěva psiho útulku

Úterý 27. 8., 15:30, sraz před branou psiho útulku

Rádi byste pomohli Útulku pro opuštěné a nalezené psy ve Strakonících? Nemáte prostředky na materiální pomoc? Uvítali byste zvířecí společnost a nechcete si pořizovat psa domů? Chcete strávit hodinku u řeky a vykonat přitom dobrý skutek? Poradíme vám!

"Pobočka - Ekoporadna - Kompost"

Výstava k 10. výročí půjčovny Za Parkem - 31. 7. - 26. 8. Činnost v minulosti i v současnosti, služby čtenářům, akce pro veřejnost, ukázky výrobků z Tvořivých podvečerů, úryvky z časopisu Kompost, zajímavosti, perličky... **ŠK, vstupní hala.**

Přírodovědný výlet na Prachaticko (cca 12 km pěšky)

Sobota 24. 8., sraz v 6.55 před nádražím ČD, v 7.07 jede vlak (s přesedáním) do Husince. Odtud se půjde na zříceninu stavebně ojedinělého hradu Osule a pak na vlak do Strunkovic nad Blanicí (jede např. v 15:48). Podle počasí a přání účastníků by šlo případně trasu a program pozměnit.

Zahajovací utkání pro hráče scrablu (i pro úplné začátečníky)

Pondělí 26. 8. - 17:00 – 19:00 hod. v půjčovně pro děti a dospělé v Husově ulici č. 380 (lze přijít kdykoliv mezi 17. a 19. hodinou, třeba jen na podívání). Hrací potřeby budou připraveny, ale hodilo by se přinést si i vlastní. Není třeba se předem hlásit, naopak bude možnost se přidat ještě dodatečně a pokračovat v hraní i v dalších týdnech, z domova.

Na pobočce, na telefonním čísle 380 422 720 nebo na hrdlickova@knih-st.cz bude možnost domluvit případně i další akce, např. společnou cestu několika rodin na kole, spojenou s komentovanou prohlídkou některého z chráněných území, apod.

Ukázky kvetoucích rostlin na určování, akce Paměť strakonických stromů a Nejlepší knihy - v půjčovně pro děti a dospělé na pobočce Za Parkem. Otevírací doba na pobočce: Po a Čt 13 - 18, St 8 - 12, během prázdnin nezměněna (kromě středy 28. 8., kdy bude zavřeno). Více na www.csop-strakonice.net. -ah-

Drobné smetí

Bud' SOBěstačný

To je název komunity i stejnojmenných webových stránek - www.budsob.cz, kde naleznete spoustu inspirace a rozjždí se zde několik slibně vypadajících virtuálních i skutečných projektů.

Dárcovské SMS pro netopýry

V rámci veřejné sbírky SOS Netopýr (na záchranu a péči o nalezené, zraněné i hendikepované netopýry včetně netopýřích kolonií) byl zahájen projekt dárcovských SMS. Více o sbírce naleznete [zde](#).

Petice za dobrý zákon o NP Šumava

Hnutí Duha připravilo petici, která požaduje, aby hlavním účelem národního parku i nadále zůstala ochrana přírody. Petici k podpisu, případně tisku a šíření naleznete [zde](#). -jj-

Literární okno

Vlasta Javořická a tragický příběh z Vodňanska

Kdo si myslí, že dodnes nesmírně populární autorka venkovských románů Vlasta Javořická (25. 3. 1890 – 1. 8. 1978) psala jen samé „limonády“ se šťastným koncem, může si přečíst knížku „Mezi lesy“. Uvidí, že v ní nedopadne dobře z hlavní postav takřka ani jedna. A ještě bude překvapen tím, že zde autorka ze své milované Vysočiny zabrousila až k nám na Vodňansko. Jde o příběh napsaný na základě skutečných událostí, **odehrává se v blízkosti Pražáku...** a víc prozrazovat nebudu, protože knížka je běžně k půjčení v kterékoliv knihovně. **Připomněli jsme ji loni, když jsme pod vedením kolegy Honzy Juráše do těch míst uspořádali výlet pro veřejnost, a znova teď v červnu při další podobné akci** (putování ze Skočic do Svinětic).

O Vlastě Javořické (vlastním jménem Marii Zezulkové) jsme mluvili i při zájezdu „Akademie volného času“ (také v červnu 2013), pro který jsem připravila program

zaměřený na spisovatele pobývající na zámku Dobříš a v okolí. Jedním z autorčiných vzorů totiž byla **Růžena Svobodová** (10. 7. 1868 – 1. 1. 1920). Ta s **manželem F. X. Svobodou** na Dobříšsko jezdila, a sice na letní byt do Nového Knína. Knížky R. Svobodové se už dnes moc nečtou, protože po roce 1948 se skoro vůbec nevydávaly. Podobně bylo v té době zavrženo neuvěřitelně rozsáhlé dílo Vlasty Javořické, ale protože tyto romány byly přechovávány v mnoha domácnostech, vědělo se o nich a po roce 1989 vyšly znovu. Vzhledem k jednoduchému slohu a líbivému obsahu měly úspěch zaručen a je škoda, že se toho zneuznaná autorka nedožila. Byla to obětavá žena, která za složitých okolností vychovala pět svých dětí a jednoho sirotka, pomáhala lidem a vkládala do knih opravdovou lásku k nim – tím se její dílo zhodnocuje, i když jinak dost často stojí na hranici literatury a kýče.

Velmi zajímavou četbou jsou autorčiny **paměti „Můj život“**. Psala je pro své děti, a tak nešetřila podrobnostmi zajímavými někdy spíše pro členy rodiny než pro ostatní, ale i tak je to myslím cenný doklad doby. Málokteré vzpomínky byly vydány v takovém rozsahu (6 knih) a s tolika detaily, z nichž mnohé mají pro nás velkou vypovídací hodnotu. **-ah-**

Třešně, Pepánek nezdara a Franta Župan

Můj muž Vilda se v článku o stromech zmínil o tom, že není vždycky lehké vybrat pro časopis ten správný. Snažíme se totiž, aby se příspěvky co nejlépe hodily k tomu kterému ročnímu období. S ukázkami do „Literárního okna“ je problém opačný – nabízí se jich vždycky doslova nepřeborné množství. Protože až do uzávěrky nevíme, kolik se nám toho sejde od našich přispěvatelů, musíme mít vždycky připraveno i něco navíc, kromě toho v zimě je dobře napsat si poznámky nebo i celé články do zásoby, aby se to potom v rušnějších měsících stíhalo... zkrátka toho máme do „Okna“ nakonec vždycky hodně a leccos necháváme na příště. A ještě k tomu mě pravidelně napadají další náměty v souvislosti s tím, co napsali ostatní. A tak nad Vildovým článkem o třešních se mi vybavila slova z **„Pepánka nezdary“** a byla by myslím škoda se o ně nepodělit, protože tahle kdysi velice oblíbená knížka už pomalu upadá v zapomenutí. A navíc letos bylo třešni málo, tak abychom si to trochu vynahradili:

„...Spousta třešní. Některé černé jako granát, jiné červené, narudlé, světle žluté, od drobných ptačích až do velkých chrupavek, z nichž jedna by vyplnila dětská ústa, visí tu všude po větvích nepřehlédnutelného stromořadí. Veliké kmeny třešňové stojí ve dvou řadách jako vojáci a rozkládají nad silnici i do pole nad klasy vysokého obilí své větve do oblouků zahnuté, zatížené ovocem.

Jaká podívaná! Ani listů není někde vidět. Jako těžké hrozny vína nalité jiskrnou šťavou, visí chomáče třešní. Po plné hrsti, ba co pravím, oběma hrstmi najednou sotva bychom obsáhli jeden visící věník lahodného ovoce – obě by najednou byly plny. Až dolů do žita hluboko se sklánějí některé oblouky obtížených větví k rudému květu koukole a modrým terčům chrpy. A nad silnicí až k ústům chodce dosahují zářice z kotoučů zvířeného prachu. Vrcholky stromů jsou sehnuty jako klas ječmene, na něž se hladový vrabec zavěsil drápky. Všechno ověšeno, obtěžkáno, olito skvěje se a koupe v záři sluneční. Spousta! Bohatství bez konce!...“

Malým Pepánkem je nepochybně sám autor knížky, rodák z Běštína na Příbramsku (1858 – 1929). Jmenoval se František Procházka, ale psal pod pseudonymem Franta Župan. Jeho novinové články nebo příběhy z historie už by bylo dnes obtížné shánět a jen tu a tam se objeví v antikvariátu něco z jeho tvorby humoristické – přitom jsou to dílka velice milá. Klidně bych je zařadila hned vedle povídek Jeroma K. Jeroma. Ale ne proto, že by Franta Župan slavného anglického spisovatele napodoboval (z čehož byl zřejmě i obviňován, a to podle mého názoru nespravedlivě). V jejich dobách se takhle psalo tak nějak „samo od sebe“. Stejně to dopadalo třeba s dobrodružnými povídkami A. V. Friče – vyzněly tak podobně jako londonovky, že je autor raději ani nevydal, přitom tahle spřízněnost neměla s plagiátorstvím nic společného a vyšla najevo až po jejich vzniku.

Ale zpátky k „Pepánkovi nezdarovi“, jehož novější vydání z roku 1967 v antikvariátech i v knihovnách zatím ještě přežívá. Je sice krácené, ale ne na úkor slohu – jsou vynechány některé kapitoly a ty uveřejněné jsou jen minimálně upravené. Co by mohlo čtenáře Kompostu zvlášť zaujmout, to jsou drobné příhody spjaté s pozorováním přírody – zvlášť v těch kapitolách, kde vystupuje Pepánkův malý bratříček Vojta. Ten se dětí moc nedržel, raději si někde zalezl a všiml si všeho kolem sebe. Broučků, ptactva, psa Vořecha... Jeho postřehy by stály za samostatnou kapitolu, tak snad někdy příště. Ale když byla řeč o třešních, mohla bych na závěr ještě připojit odstaveček o jiných radostech a pochoutkách venkovských dětí té doby:

„Vojta nemůže z bratrance Pepíka oči spustit. Stále ho hladí, drží ho za ruku. Všechno, co má, už mu snesl, i svého houpacího koně mu nabídl. Bylo to obyčejné kolébadlo, na

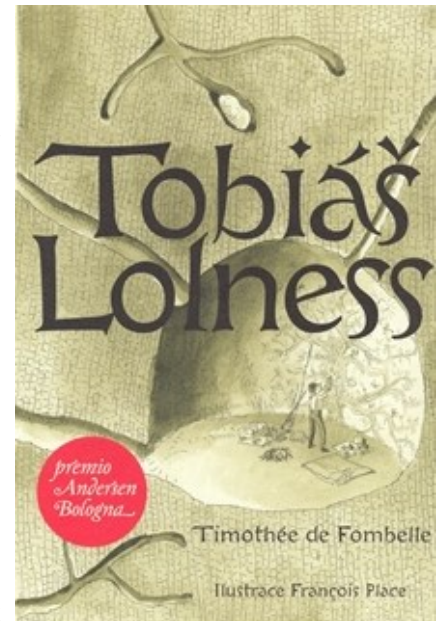
něž strýc tesař směle postavil něco se sedlem, co děti uznaly za koně. Matka marně dává Josefovi koláče, bábovku s cukrem a hrozkami, kávu ze smetany. Nešťastné dítě už se najedlo hrušek, kyselých švestek a zelných košťálů. Pepánek s Vojtou dávno věděli, co je dobrého, a opatřili ho dostatečně těmi lahůdkami...“ -ah-

Tobiáš Lolness a Stínčino tajemství

Při přípravě příspěvku „Matka příroda“ (viz str. 3) jsem si vzpomněla na knížku „**Tobiáš Lolness**“, která s tímto tématem souvisí. A že od únorového čísla už mám o ní „v šuplíku“ hotový článek. Tehdy totiž můj muž napsal o stínce - a kdo „Tobiáše“ četl, uhodne, jaká slova se mi nad fotografií tohoto sympatického tvora vybavila: „...**Vešli jsme dovnitř: něco tam lezlo po podlaze. Moc dobře jsem věděl, co to je. Byla to Stínka...**“

Tobiáš, když byl ještě maličký, si Stínku vyrobil ze dřeva, a teď najednou v den jeho narozenin se tahle jeho hračka vydala sama po místnosti. Na zádech si nesla černou křabičku a malou lahvičku – tatínek ji tak vybavil, aby synka překvapil a potěšil. A také aby ukázal ostatním, z čeho Stínka bere pomocí jednoduchého zařízení ke svému pohybu sílu – ze surové mízy, v které je skryta energie stromu. Aby jim mohl vyprávět o tom, jak míza proudí mezi jádrem stromu a lýkem vzhůru k listům a potom přeměněná zase pod kůrou zpátky dolů. Jak je nutné se ke stromu chovat šetrně, aby tento mechanismus nebyl narušen. Jak je nutné si uvědomit, že strom je živý... Strom hraje v tomto příběhu hlavní roli, protože je světem obydleným nepatrnými tvory. Tak malými (něco přes milimetr), že rozbrázděná kůra se jim jeví jako hornatá krajina. Mohou bloudit lišejnikovými lesy, stavět si domy a cesty a nemít ponětí o tom, jak je jejich strom velký. Že roste a žije svým vlastním životem, že jsou zodpovědní za své chování k němu. Tobiášův tatínek jim chtěl přinést poznání, ale jak to bývá, upadl kvůli tomu v nemilost. Naštěstí se nevzdal ani on, ani jeho rodina a přátelé.

Něco více se o knize můžete dovědět z recenze, kterou jsem napsala pro [14. číslo časopisu Krasec](#). Ale ne moc, protože ústřední kapitola prvního dílu se jmenuje „Stínčino tajemství“ a z toho je vidět, že se nemůže prozradit všechno naráz. Čtenáři to mají trochu ztížené tím, že autor **Timothée de Fombelle** v ději hodně přeskakuje mezi současností a minulostí i mezi osudy jednotlivých hrdinů. Ale protože je knížka napínavá, většina dětí (jimž je kniha určena především) určitě čte oba díly jedním dechem a nit tedy neztratí. Totéž platí i na dospělě. Mám z knihovny zkušenost, že se jim příběh líbí a že oceňují mimo jiné i jeho vyznění ve prospěch ochrany životního prostředí – stejně jako autor **doslovu Václav Cílek**. -ah-

Letní

Hladina lesknoucí, šumění stromů,
potápky na rybník vyplouvají.
Dvojici na břehu nechce se domů
přítomnost svoji ve tmě tají.

Rodina potápek, co na hladině pluje
pokradmu zvědavě po obou pokukuje.

Obloha z inkoustu, hvězdy světélkují,
oblaka nestačí skrýt jejich krásu.
Potápky tiše po hladině plují
a ti dva právě nevnímají času.

Nedotknutelní světem tu tak spolu sedí.
Tak krásně je - jen tma tu na ně hledí.

Upřené pohledy, temný svět očí

Perličky z pobočky

Přírodovědné zaměření pobočky Za Parkem (i její přechůdkyně pobočky Mír) je patrné kromě jiného také z některých perliček, které jsem si během let své knihovnické praxe zaznamenala. Například z toho, že mě nikdy nenapadlo v bývalém sídle v KZ U Mravenčí skály hubit mravence, a tak

a ruka něžně ruku hladí.
Všechno se s nimi jakoby točí,
večerní chlad jim pramálo vadí.

Noční ticho a temná hladina rybníka.
Loučit se nechce, ale čas rychle utíká.

Obloha z inkoustu, šumění stromů,
dávno už nastal ke spánku čas.
A ti dva pomalu odchází domů.
Tma tiše šeptá: Přijďte sem zas!

Alena Gütterová

Zellerinova stráň - Kalvárie

Znáš nad řekou ten stinný břeh,
tu zalesněnou stráň?

Dřív nesla jméno malíře
a dneska prosbu: Chraň!
Snad zachová nám krásu květin,
ty zlatohlavé lillie...
Ať jednou přijdou naše děti
a podíví se, co jich je.

A budou se ptát, jak to přijde,
že je ta stráň tak bohatá,
že roste tu, co není jinde,
co začali jsme postrádat.

Jak dávná archa Noemova
nám Kalvárie zůstala
- snad podaří se, aby znova
v své plné kráse povstala.

-ah- (k článku na str. 2)

Listovka

na dotaz paní správcové, jestli je mám v knihovně, jsem naprosto vážně odpověděla: "Ti jsou zrovna vypůjčení, všechny tři díly. Ale kdyžtak bych měla Brouka Pytlíka".

Rozhovor dvou důchodkyň u pultu o mayovkách jsem pokládala za debatu o tom, že už asi rostou májovky a že je některá z nich našla a dá si je do polívky... Jindy jsem se zastávala kocoura, který roztrhal knížku a dostal za to od paničky do kožichu... Nebo jsem se ptala dětí, jestli vědí, která psí rasa má modrý jazyk - a jedna z holčiček mi pohotově odpověděla, že lední medvěd...

V rámci výstavy "Pobočka – Ekoporadna – Kompost" v hale hlavní knihovny (viz pozvánky na str. 10) se můžete dočíst ještě plno jiných podobných legráček z dávné i nedávné pobočkové minulosti. A až výstava na hradě skončí, vystavíme je pak i v Husově ulici.

Na závěr se s vámi podělím ještě o jednu (moji oblíbenou): **Dvě čtenářky ve věku kolem patnácti let se probírají ve vráčených knížkách, hledají v nich něco pro sebe, a co vezmou do ruky, to komentují: "Hele, tohle jsem četla, to si vem...A co je tohle? Jak přežít dospívání svých dětí... to je něco o výchově, to nic...." Za chvíli se ke knížce vrací a říká laskavým, trochu starostlivým tónem: "Vlastně mamce bych to mohla vzít. Ta s tím má problémy..." -ah-**

Zatoulánek ve své nové rodině - Sítá

O jednom zatoulánkovi, tentokrát kočičím: Jednoho dne ráno mňoukala teninkým hláskem na naší zahrádce cizí kočička. Už jednu mám a druhou jsem opravdu nechtěla a tak jsem si jí nevšimla. Kočky mají úžasnou přesvědčovací schopnost, když si hledají svého člověka, který by je hladil, krmil a měl rád. Tak mne přesvědčovala celý týden, až jsem podlehla ve chvíli, kdy hltavě skočila po upadlém kousku rohlíku. Nabídla jsem jí kočičí granule, ale vždycky, když viděla chleba, dala mu přednost, dokázala zbaštit celý krajíc, asi ji tak někdo krmil. Byla štíhlá jako její ocásek, černá, s drobnými zrzavými skvrnkami a velkýma, krásnýma, fluoritově zelenýma očima. Připadala mi jako želvovinová orientálka a tak dostala vznešené jméno Sítá. Jak se ukázalo, vznešenost vzala brzy za své, kočička se spravila. A jak zažila hlad, tak přibrala až trochu moc, už má jenom tenký ocásek a nožičky. Ještě dneska, když vidí chleba, vezme si ráda kousek. Po prvních koťatech jsem ji dala vykastrotovat. Je veselá, hravá a milá, čistotná a na kočku hodně poslušná

Sítá, foto Blanka Cvrčková

společnice, nechá se od každého hladit, vděčně olizuje ruce, kdykoliv se jí dotknu, přede, po ránu zdraví hláskem, hladí pacičkou, nechá se chovat od dětí, návštěvy doprovází ke dveřím a večer na zavolání hned přiběhne ze zahrádky, uloží se na polštářek do košíku a spí. Jak ji mohl někdo tak bídne krmít a nakonec vyhodit? **Blanka Cvrčková**

Slavný vůz a slavní lidé

Když jsme psali v první Listovce Kompostu ([č. 5/2013](#)) o Hrdličkových Favoritu, ani ve snu by mě nenapadlo, že se zanedlouho stane tak slavným. Realisté by to nazvali náhodou, věřící zázrakem, všímavci zaslouženou odměnou. Jezdíme sice na Přešťovickou pastvinu pracovat poměrně často (několikrát do roka), ale aby se střetla s čochou snímkující zemský povrch pro www.mapy.cz zrovna ve chvíli, kdy čekající auto obletuje několik jedinců a do káry za ním nakládá právě požnutý porost z pastviny, to je docela pěkné zadostiučinění. Posuďte sami: [zde](#). -jj-

Začátek a konec polehouna

Hned, jak článkem Františka Langmajera „Konec cukrožrouta“ (v [čísle 2/2013](#)) odstartoval náš nový miniseriál, jsem si říkala, že musím někdy napsat „Konec polehouna“. Je to příběh velice jednoduchý, ale zajímavý: když mi bylo asi tak 12 let, byla jsem několik dní v nemocnici a získala tam úplně nový zlovyk – ráno po probuzení ještě znovu na chvíli usnout. Do té doby jsem byla typické ranní ptáče a k lenošení jsem neměla vůbec žádné sklony. Bylo pro mě snadné být na nohou zároveň s rodiči nebo o prázdninách na venkově s prarodiči, to znamená za svítání, tak jak to bývalo dříve zvykem. Dospělé hnala povinnost, mě zvědavost. Každý nový den byl příležitostí k mnoha velkým i malým dobrodružstvím a nikdy mi nepřišlo na mysl, že bych měla ráno být jen minutku promarnit.

Až vynuceným klidem na lůžku se to změnilo. Pozoruhodné je na tom to, že od té doby už se to nikdy úplně nenapravilo - k časnému vstávání jsem se sice hned zase vrátila, ale moc se mi už do něj nechtělo, zatímco dřív mě to žádné přemáhání nestálo. Takhle málo někdy stačí k novému návyku a tak rychle se stane „železnou košilí“. Myslím, že totéž by se dalo říci třeba o mlsání sladkostí a podobných jídel a nejspíš i o různých nevhodných způsobech,

jako je podvádění nebo hrubé chování. Říká to každý, že jakmile člověk „ochutná“ něco nového, snáz k tomu pak někdy sklouzne, než kdyby si to ani nevyzkoušel. Hodně toho za vyzkoušení stojí, ale něco taky ne - třeba cigarety. Kdo je nikdy nekouřil, tomu pochopitelně nijak nechybějí a podle všeho je to dobře právě takhle.

Kdyby mě před 40 lety napadlo nějak si to v nemocnici zařídit, abych tam měla hned po ránu co na práci, možná bych si svou dětskou pohotovost ke vstávání uchovala mnohem déle, ne-li až do dnešní doby. Ale to člověk neví, co by bylo, kdyby... Rozhodně tu zkušenost má myslím každý, že dobré návyky se nejnáz udrží právě pomocí zavedeného stereotypu. Každá rušivá změna je přecejen ošidná a je lépe se jí vyhnout, pokud to jde.

Nedá mi to a ještě doplním téma „polehoun“ malým úryvkem z úvodu **Miloslava Šimka** ke knize povídek Š + G: „... Zastávám teorii, že člověk má vstávat teprve tehdy, až se sám probudí. A to má ještě zkusit znovu usnout, protože ho mohl probudit nějaký nejpapný a zdraví škodlivý zvuk... Vstávat časné pokládám za omyl děděný z generace na generaci. (Vylákat předčasné z lože mě může jen v létě na chalupě sluníčko, ale to už je v pořádku, jelikož to se mi chce vstávat!)“

Kdyby mě nebudil otec, snad bych jako student nevstal zavčas nikdy. Tatínek, v některých věcech neuvěřitelný radikál, povolání nesnášel. Strhl ze mne peřinu a zvolal: Vstaň! Pojď a využij svých mladých dní!...“ -ah-

Jedlý Kompost

Levná plnohodnotná jídla

V návaznosti na další z dílů seriálu „Veget na pokračování“ z tohoto čísla na str. 5 jsem se pokusil sepsat několik jídel se dvěma základními vlastnostmi. Jídla by měla být pokud možno co nejekonomičtější, ale zároveň plnohodnotná, s dobrým zastoupením základním živin. Uvedené pokrmy by měly nastinit i další záležitost, typickou pro stravu na rostlinném základě - jednoduchost přípravy a snadný nákup surovin. Přibližná cenová kalkulace jídel bude uvedena pro množství pokrmu přibližně na 4 běžné porce, tedy jedno jídlo pro čtyřčlennou rodinu, případně dvě jídla pro dvojici atd. Při nedostatku času můžeme případně přistoupit k vaření většího množství pokrmu najednou a jeho následného uložení do lednice nebo mrazení. K ceně každého pokrmu bylo připočteno 5 Kč na suroviny, přidávané v malých množstvích a tedy i těžko vyčíslitelných - rostlinný olej, sůl, koření atd. Energie a voda pro přípravu pokrmů započítány nejsou, neboť nepředstavují významnou položku. U pokrmů neuvádím postup přípravy, protože se nejedná o jídla nikterak složitá a naopak umožňují množství alternativ a střídání surovin. Jsou koncipovány spíše jako možné modely, ne jako konkrétní recepty. Suroviny je možno libovolně obměňovat nebo nahrazovat dle aktuálních možností jak v kuchyni, tak při nakupování. Většina postupů přípravy navíc byla v této rubrice rozepisována. Jde o základní kombinace levných potravin s největším ekonomickým a výživným efektem. V tvorbě cen byly započítány suroviny kvalitnější se všemi požadavky racionální výživy (celozrnné apod.). Samozřejmě, že použitím levnějších variant by se cena ještě dále snižovala, ale to už by bylo v rozporu se zachováním vysoké výživné hodnoty takových jídel.

Zapékané brambory se zeleninou a rostlinnou smetanou (1 plech - 4 porce)

Ingredience: brambory (cca 1,5 kg - 15 Kč), libovolná zelenina, případně mražená směs (cca 1 kg - 30 Kč), rostlinná smetana (35 Kč). Ve směsi lze využít libovolnou kombinaci doma zbývající nebo sezónní zeleniny, případně přidat jakoukoli rostlinnou alternativu masa (tofu, seitan, klaso, sójové maso) nebo luštěniny.

Náklady na suroviny: celkem 85 Kč (porce - 21 Kč)

Sójový guláš (2 litry - 4 porce)

Ingredience: sójové kostky (2 balení - 26 Kč), cibule, brambory, česnek (15 Kč), sladká paprika, celozrnná hladká mouka na zahuštění (7 Kč). Brambory můžeme v receptu vynechat a pokrm doplnit celozrnným pečivem, případně přidat houby apod.

Náklady na suroviny: celkem 53 Kč (porce - 13 Kč)

Čočka na kyselo + restovaná zelenina a tofu (4 porce)

Ingredience: čočka (500 g balení - 18 Kč), libovolná zelenina - brokolice, květák apod. (300 g - 20 Kč), libovolné tofu (balení - 30 Kč). Pokrm je opět možno libovolně kombinovat (různé druhy luštěnin, nebo kaší z nich s jakoukoli zeleninou a dalšími druhy rostlinných alternativ živočišných potravin.

Náklady na suroviny: celkem 73 Kč (porce - 18 Kč)

Rýže „Kung-pao“ se zeleninou a hráškem (4 porce)

Ingredience: rýže natural (500 g balení - 30 Kč), libovolná zelenina, případně mražená směs (300 g - 20 Kč), arašidy (100 g - 8 Kč), hrášek čerstvý nebo mražený (200 g - 8 Kč). Pokrm je opět možno libovolně kombinovat s jinými ingrediencemi.

Náklady na suroviny: celkem 71 Kč (porce - 18 Kč)

-jj-

Strakonická ropná skvrna - 7. díl

Foto -vh-

Lípy na hřbitově sv. Václava získaly do nového roku nový sestřih. Hodně nakrátko. Zásah, který není ani řezem „na hlavu“, ani zdravotním zásahem, připomíná spíše prodlužování utrpení. Podzimní pokrývka listů, myslím, k takovým místům patří a může mít své kouzlo. Pokud by přece jen někdo nesouhlasil, případný úklid listů nezabere zas tolik času. Hřbitov už sám o sobě není příjemným místem a takový pohled nikomu asi nepřidá.

Tento příspěvek je zároveň zakončením našeho miniseriálu příspěvků do soutěže Strakonická ropná skvrna, kterým jsme chtěli ukázat negativní tvář zásahů do životního prostředí našeho města. Tak zas někdy přistě. -jj-

Pomocí následujících kontaktů nás můžete oslovit s jakýmkoli nápadem, námětem, dotazem či příspěvkem. Rádi byste uspořádali akci s environmentální tematikou? Nebo byste se (byť třeba jen minimálně) zapojili do našich činností na ochranu přírody? Ozvěte se nám...

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Inf. centrum NO a EU, Husova 380

Po - Čt: 7:30 - 16:00, Pá - po domluvě, o prázdninách po telefonické dohodě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Mgr. Alena Hrdličková -ah-

Pobočka ŠK Za Parkem, Husova 380

Po a Čt: 13:00 - 18:00, St: 8:00 - 12:00 (otevírací doba půjčovny pro děti a dospělé), o prázdninách viz str. 10

tel.: 380 422 720

E-mail: alena.hrdlickova@knih-st.cz

CEGV Cassiopeia -pt-

Husova 380 (Pobočka ŠK)

tel.: 734 578 561

E-mail: strakonice@cegv-cassiopeia.cz

Ing. Vilém Hrdlička -vh-

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody

Strakonice, Zámek 1

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková, Vilém Hrdlička, Eva Legátová, Ondřej Feit, Radim Paulič

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Alena Hrdličková

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2013

